

Lena Dominelli

ANTIRASISTIČNE PERSPEKTIVE V EVROPSKEM SOCIALNEM DELU

Evropa je v devetdesetih letih na kritični točki razvoja. Radi bi jo napravili bolj enovito, integrirano in koherentno, kakor je videti iz pritiskov, da bi razširili Evropsko Unijo. So pa tudi sile, ki jo grozijo reducirati na niz kaotičnih in razdrobljenih delov, če jih bomo upoštevali. Trenda sta povezana in sta v zadnjih desetletjih pripeljala do vznika skrajne desnice. Kajti kakor so se okrepila prizadevanja za tesnejše sodelovanje med deželami in ljudstvi, tako so se okrepile zahteve, da bi vsaka dežela, ponekod pa tudi vsaka etnična skupina zadržala neodvisnost in enkratnost. Kolikor je to pričakovanje v zvezi s spoštovanjem raznolikosti evropskih ljudstev in s prizadevanjem, da bi izboljšali življenjski standard vseh na tej celini, gre za zdrav pojav in ga je treba opogumiti. Kadar pa krepi ksenofobične poteze evropskih družb in vztraja pri tem, da je ena skupina več vredna od druge, ga je treba zaustaviti (o rasti skrajne desnice v Evropi gl. CHELES *et al.* 1991). Ta naloga zavezuje vse, ki si prizadevajo za enakopravnost in socialno pravičnost. Socialno delo je poklic, katerega naloga je dobrobit ljudi, in bi moralo biti pri takem razvoju dogodkov v prvih bojnih vrstah.

Žal socialno delo ne dosega vselej svojih idealov. Pri tem ne mislim samo na »normalno« socialno kontrolo, ki jo izvaja profesija, ko išče pravo mero med družbeno disfunkcijo in individualno krivdo. Da želi ostati v okviru družbenih interakcij, je razumljivo, čeravno je predmet stalnih diskusij in pomikanja meja, ki meri na izboljšanje življenjskih okoliščin. Tu pa mislim manj ugledni del zgodovine socialnega dela, na primer njegovo aktivno udeležbo v genocidu in »etničnem čiščenju« v nacističnem režimu (LORENZ 1994). Ko omenjam ta

morda najbolj znan primer, nočem reči, da v zgodovini te profesije ni drugih težko prebavljivih obdobj. Zgodbo o tem, kako je socialno delo med drugo svetovno vojno v raznih deželah podpiralo vojaške aktivnosti, je treba šele napisati, kakor tudi zgodbo o njegovem prispevku na področju nekdanje Jugoslavije.

Socialno delo potemtakem ni nevtralna dejavnost, temveč je še in še politična. V spreminjajoči se Evropi, kjer se je to, kar je bilo nekoč samoumevno, zlomilo in se poskušajo uveljaviti nove samoumevnosti, lahko pričakujemo, da bo hotela vsaka stran pritegniti socialno delo k svojim ciljem. To, da je mogoče uporabiti socialno delo tako za dobro kakor za slabo, je poglobitni razlog, zakaj tisti, ki želimo podpreti napredek človeštva, potrebujemo analizo in prakso, ki nam bo omogočila odgovoriti na izziv skrajne desnice. Ta članek torej prinaša argumente za antirasistično prakso socialnega dela, ki bi jo bilo mogoče podpreti po vsej Evropi. Da bi se lahko taka praksa v Evropi prijela, mora spoštovati raznolikosti in podpirati socialno pravičnost tako na individualni kakor na kolektivni ravni.

RAZNOLIKOST IN SPREMEMBE

Evropa je celina številnih ljudstev, kultur, zgodovin in tradicij. Toda med deli, ki jo sestavljajo, vladajo težavni odnosi. Vojne, nestrpnost in diktature so v njenih kronikah pogoste. Prav tako pogosti pa so ideali svobode, solidarnosti in demokracije. Zaradi pisanega socialnega tkiva je na tej stopnji nemogoče govoriti o viziji, ki bi obsegala Evropo v celoti. Evropska Unija, ki se je izoblikovala iz Evropske gospodarske skupnosti, se je razširila na

dvanajst držav, pa še te niso enotne (FAIST 1994). Druge, npr. skandinavske in vzhodnoevropske dežele, so izključene iz njenih vrst, čeprav nekatere upajo, da se jim bodo kmalu pridružile. Raznolikost bi morala biti moč Evropske Unije, vendar je pogosto razumljena kot šibkost. To še zlasti drži v razpravah o »temnopoltih«, ustaljenih »etničnih manjšinah«, popotnikih, sezonskih delavcih, beguncih in azilantih, ki živijo sredi nje. Politični govor o teh ljudeh se je osredotočil na nevarnost, ki da jo vnašajo v vse bolj integrirano Evropo. Kot »drugačne« in v postmoderni družbi nezaželene jih opredeljujejo tako na skrajni desnici kakor politiki iz »uglednih« strank, ki bi radi nadzirali njihovo število in gibanje. Za opis sovražne reakcije na ljudi, ki izvirajo iz »tretjega sveta« in živijo v Evropi, je v rabi izraz »evropska trdnjava« (gl. GORDON 1989; 1992; BJORGO, WITTE 1993; SOLOMON 1989).

Ljudi, ki imajo korenine v »tretjem svetu« in so zakonito naseljeni v Zahodni Evropi, je kakšnih 12 do 17 milijonov (COHEN 1992; GORDON 1989). Domneva se, da je še precejšnje, neznano število tistih, ki niso prijavljeni. Poleg njih so tu še potencialni sezonski delavci iz Vzhodne Evrope (GARCIA 1994). Na te skupine — na njihovo število, na to, kako zlorabljajo sistem socialnega varstva dežele, v kateri so se naselili, in na potrebo, da bi nadzirali njihov vstop — so usmerjene uradne razprave in pozornost skrajne desnice (gl. GORDON 1992; DOMINELLI 1992; BJORGO, WITTE 1993). Položaj teh ljudi, ki jih bom imenovala deprivilegirani državljani,¹ saj živijo, delajo in umirajo tukaj, je zelo negotov. Davke in prispevke za socialno varstvo plačujejo kakor vsi drugi državljani, vendar nimajo avtomatičnega dostopa do socialnovarstvenih uslug, kaj šele, da bi lahko pravico do njihovega uživanja prenesli kam drugam. Tako, na primer, temnopolta oseba, ki ima državljanstvo dežele iz britanske skupnosti narodov in pravico do zdravstvene oskrbe v Britanski državni zdravstveni službi, ne more tega prenesti v Francijo, če ni hkrati tudi britanski državljan ali državljanka. Prav tako nima nobenih pomembnejših socialnih ali političnih pravic. Naprej, temnopolte osebe, ki

imajo na podlagi državljanstva v Skupnosti pravico voliti na britanskih lokalnih in državnih volitvah, izgubijo to pravico, če se preselijo v drugo evropsko državo.

Da bi opisala ljudi, ki padejo v katero izmed gornjih kategorij, raje uporabljam izraz »deprivilegirani državljani« kakor »temnopolte osebe«, čeprav je slednji v Britaniji tradicionalno v rabi kot politični izraz, ki vključuje vse, ki trpijo zaradi rasizma, ne glede na barvo kože, kajti v nekaterih delih Evrope se izraz temnopolte osebe nanaša zgolj na ljudi afriškega izvora. Prav tako jim ne pravim *denizens*,² kakor predlaga Hammar (1990), ker ta izraz predpostavlja, da nimajo državljanstva. Prav temu oporekam. Ti ljudje so državljani, se pravi, ljudje s polnimi in neodtujljivimi socialnimi in človekovimi pravicami, vendar so jim te odtegnjene, če pogledamo, kako je državljanstvo tradicionalno definirano. Državljanstvo je postalo oblika izključitve, dosežene tako, da je tistim, ki jih njegova definicija ne vključuje, odtegnjen dostop do socialnih, političnih, ekonomskih in človekovih pravic.

Koncept državljanstva, ki so ga iznašli v Evropi ob nastanku nacionalnih držav, je spočetka vključeval zlasti bele moške zgornjega razreda (gl. MARSHALL 1949). Pozneje se je razširil na moške delavskega razreda in še pozneje na bele ženske. Ženske še vedno niso povsem vključene v ta koncept, zlasti kar zadeva gospodinsko delo, ki ne omogoča pristopa do socialnega zavarovanja in socialnovarstvenih pravic. Temnopolte osebe, še zlasti, ko njihova navzočnost v Evropi še ni bila tako opazna, so bile na področju državljanstva izključene.

Deprivilegirani državljani živijo na robu in so pravno izključeni iz normalnih političnih procesov demokratične družbe na podlagi priseljenkega statusa. Deprivilegiranih državljanov ne smemo mešati z revnimi (belimi) »pravimi« državljani, se pravi, z revnimi Evropejci. Kajti ti imajo vsaj teoretsko dostop do političnih procesov, čeprav jim je lahko v praksi zaradi ekonomske marginalizacije onemogočeno uveljavljati svoje pravice. Nič nenavadnega ni, da socialni delavci redko opazijo deprivilegirane državljane, ne glede na njihovo

¹ Avtorica uporablja izraz *disenfranchised citizens*, ki pomeni, da so ljudem, ki so formalno sicer državljani, nekatere državljske pravice odvzete; v nasprotju s temi so *enfranchised citizens*, kar prevajamo kot »polnopravni državljani«. (Op. prev.)

² Tujci, ki imajo v adoptivni deželi nekatere pravice. (Op. prev.)

revščino, težave in rasistične napade nanje. Vrh tega se učitelji in praktiki socialnega dela ne potrudijo kaj dosti obravnavati problematike, ki bi jo bilo treba obravnavati, da bi se profesionalci v socialnem skrbstvu ustrezno odzivali na potrebe deprivilegiranih državljanov. Ta naš spodrslijaj je treba takoj popraviti, sicer obstaja nevarnost, da bo socialno delo še podkrepilo izključenost deprivilegiranih državljanov iz družbenega življenja. Antirasistično socialno delo ponuja enega izmed načinov, kako se lotiti te problematike.

Preden preidem k naslednjemu delu članka, moram izreči določeno svarilo. Glede na raznolikost Evrope, neobstoječo »evropsko« narodnost in »evropsko« stališče do tega vprašanja je treba posplošitve na vso celino jemati precej previdno. Zato se bom raje kot na celo Evropo sklicevala na določene dežele; sklepe in nauke pa je treba uveljaviti povsod, če naj to, kar poganja »evropski« socialnodelavski program, ostane dobrobit ljudi.

Veliko sprememb v Evropi poganja globalizacija ekonomije in internacionalizacija države. Po tej shemi se svet deli na ekonomske bloke, Evropsko Unijo, Severnoameriško svobodnotrgovinsko področje in azijsko-pacifiško regijo, od katerih vsaka tekmuje z drugima v nižanju produkcijskih stroškov, trenutno pa v tem zmagujejo t. i. »tigrovske ekonomije« iz Azije. Ekonomska situacija, ki terja vse večjo tekmovalnost, je v razvoju socialne politike zelo pomembna (DOMINELLI, HOOGVELT 1994). Evropski javni socialnoskrbstveni sistemi se vse bolj krčijo, saj zahteve po cenejši delovni sili omejujejo dostopnost socialnovarstvenih uslug. Zasebne, komercialne uslugе so iz te enačbe izključene, ker zasebne socialnovarstvene sheme odpirajo nov prostor akumulacije kapitala in ustvarjanja dobička.

V tem kontekstu postane rasizem pripomoček za to krčenje, saj ga je mogoče uporabiti za to, da se iz dostopnih javnih socialnoskrbstvenih storitev izloči določene, zlahka prepoznavne kategorije ljudi (DOMINELLI 1988). Ko se to zgodi, se zniža povpraševanje. Deprivilegirani državljani so izločeni iz socialnoskrbstvene enačbe, pripadniki evropskih narodov pa ostanejo v njej. Slednji tako pridobijo materialno prednost pred soljudmi (o zvečanju pravic pripadnikov evropskih narodov gl. GORDON 1992; FAIST 1994).

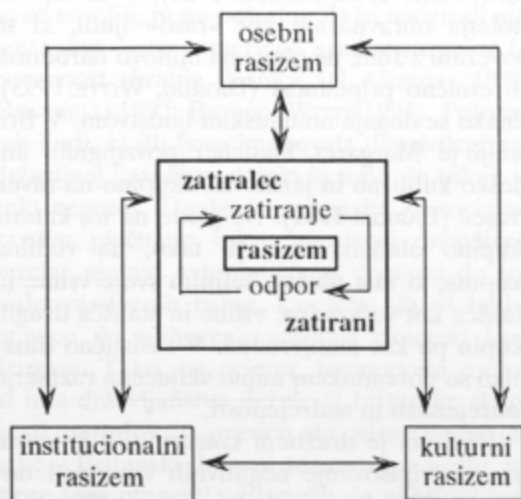
Rasizem je »vera v to, da je ena rasa sama po sebi več vredna od druge in ima torej pravico do nadvlade« (LORDE 1984). »Rasa« je problematičen izraz. Dajem ga v narekovaje, ker ga rabim v pomenu družbene, ne biološke formacije. V Evropi ima izraz celo vrsto rab. Lahko pomeni fenotip. Opisali so naslednje človeške »rase«: kavkaško (belo), negrotidno (črno), indijansko (rdečo) in azijsko (rumeno) (za natančno razlago teh kategorij gl. Gobi-neau 1953). Znanstveno govoreč, človeštvo (*homo sapiens*) pripada eni rasi (TAGUIEFFE 1990). V drugih primerih ljudje rabijo izraz »rasa« kot sinonim za etnično pripadnost ali etnično skupino ali narodnost. Včasih je v rabi za ljudi, ki živijo na določenem geografskem področju in jih morda povezuje skupna religija, jezik ali kultura. Tako so na primer nacisti imeli nemško etnično skupino za »arijsko raso«. Od združitve Vzhodne in Zahodne Nemčije se politiki ukvarjajo s tem, koga natanko vključuje nemška etnična skupina. Severna liga v Italiji definira prebivalce južne Italije kot drugo »raso« in je pripravljena razdeliti italijansko nacionalno državo, da bi dosegla svoj cilj, čisto etnično skupino na severu (SCARPINO 1991). V Franciji obravnavajo kot »raso« ljudi arabskega porekla (LEFORT, NERY 1984; JAZOULI 1986). V Evropi že stoletja obravnavajo kot »raso« ljudi, ki so povezani z Judi, ne glede na njihovo narodnost ali etnično pripadnost (BJORGO, WITTE 1993). Enako se dogaja nomadskim ljudstvom. V Britaniji je Margaret Thatcher povzdignila angleško kulturno in jezikovno skupino na raven »rase« (BARKER 1981). Ne glede na to, katero skupino obravnavamo, je tako, da vodilna skupina, ki ima oblast, definira svoje vrline in stališča kot večvredna, vrline in stališča drugih skupin pa kot manjvredna. V rasistično dinamiko so potemtakem nujno vključena razmerja podrejenosti in nadrejenosti.

Rasizem je družbeni konstrukt, v katerem gre za pripisovanje negativnih vrednosti določenim biološkim in kulturnim značilnostim, ki pripadajo določeni »rasni« skupini, in pripisovanje pozitivnih vrednosti drugim. Tisti, ki so na oblasti, definirajo, katere so cenjene in katere ne. Rasizem obstaja v treh ključnih oblikah: kot osebni (ali individualni), institucionalni (ali organizirani) in kulturni (gl. BROMLEY, LONGINO 1972; DOMINELLI 1988).

Osební rasizem izvira iz drž, verovanj in predsodkov, ki jih imajo posamezniki. Ti negativno vrednotijo deprivilegirane državljane in vzdržujejo stališče o večvrednosti lastne »rase« tako na individualni kakor na kolektivni ravni. Institucionalni rasizem je rutinska politika in praksa izključevanja deprivilegiranih državljanov, da niso v celoti udeleženi v življenju nacionalne države, v kateri živijo. Ima ključno vlogo pri krepitvi socialne kontrole nad deprivilegiranimi državljani in zavzema osrednje mesto v državi blaginje. Osrednje mesto ima tudi v imigracijskem sistemu, ki določa, kdo bo dobil status državljan in kdo ne. Kulturni rasizem izhaja iz družbeno sprejetih vrednosti in norm, ki pripisujejo nižji status deprivilegiranim državljanom in razvrednotijo vse, kar so ti prispevali ali prispevajo družbi. Te samoumevne domneve pripisujejo značilnostim svoje skupine rasno večvrednost, idealizirajo njen način življenja in podpirajo tako individualni kakor institucionalni rasizem.

Rasistična dinamika deluje na vseh treh ravneh in skozi njih. Vsaka raven je v interakciji z vsako od preostalih in to sproži kompleksen interakcijski proces med tistimi, ki zatirajo, in zatiranimi.

Interaktivna shema ravni in oblik rasizma

Rasizem je ponavljajoča se tema v razvoju evropskih nacionalnih držav. Njegova oblika se v času spreminja. Danes se rasizem na novo definira in rasistična razmerja dominacije in podrejanja se na novo strukturirajo, da bi se bolje prilagela potrebam postmoderne sveta

in njegovi globalni ekonomiji. Sezonski delavci niso več potrebni, da bi poganjali industrijski razvoj na Zahodu, saj se lahko industrija in kapital preselita v dežele »tretjega sveta« in tam delujeta na cenejši način. Ta možnost je pripeljala do deindustrializacije na Zahodu in do rastočega procesa industrializacije v »tirovskih ekonomijah«, kajti mednarodne firme na veliko investirajo tam, kjer je delovna sila poceni in kjer ne obstaja draga država blaginje. Sezonski delavci lahko dobesedno »ostanejo doma«; največ, kar je včasih treba, je, da se preselijo z dežele v mesto. Današnji rasizem se ne ukvarja več toliko z biološkimi značilnostmi kakor s kulturnimi, jezikovnimi in verskimi. Drobljenje »rase« v vse manjše skupine se ujema z globalizacijo ekonomije, ki uničuje večje skupnosti, to pa je del procesa, s katerim se ustvarja bolj individualizirana in mobilnejša delovna sila, ki jo je lahko izkoriščati. V Britaniji je Margaret Thatcher govorila o tem, kako »domačini tonejo v tujo kulturo« (BARKER 1981). Mislila je na angleške belce, pri tem pa je povsem zanemarila dejstvo, da angleški belci, kakor jih danes poznamo, niso domačini na teh otokih, in realnost, da so Angleži tudi temnopolti ljudje, ki so se tu rodili in odrastli. Jacques Chirac in Charles Pasqua sta napravila podoben hrup v Franciji (BJORGO, WITTE 1993). Podoben ideološki pomik je napravil Umberto Bossi v Italiji (Bossi 1992).

RASNO OPREDELJEVANJE DEPRIVILEGIRANIH DRŽAVLJANOV

Rasno opredeljevanje deprivilegiranih državljanov v Evropi se opira na percepcijo, politiko in prakso, ki črpajo iz naslednjih načel:

- načelo, da gre za sezonske delavce,
- načelo omejenega števila in
- načelo odpravljanja stroškov.

Načelo, da gre za sezonske delavce, temelji na tem, da evropski državljan ne sprejema tega, da ljudje iz »tretjega sveta«, ki živijo in delajo v Evropi, sodijo sem, se pravi, da bodo tukaj ostali. Prav toliko so del Evrope kakor beli državljani evropskih držav. V praksi načelo, da gre za sezonsko delo, pomeni: »Vsi deprivilegirani državljani so sezonski delavci«. To pomeni, da nikoli ne bodo pripadali Evropi, se pravi, nikoli ne bodo postali polnopravni Evropejci kakor beli evropski državljani, ne

glede na to, kako dolgo že živijo tu. O njih bodo govorili kot o sezonskih delavcih prve, druge, tretje generacije itn. Njihova pravica, da se naselijo v Evropi, ostaja sporna. Logična posledica tega stališča, ki jo zagovarja skrajna desnica, je deportacija vseh deprivilegiranih državljanov (DOMINELLI 1992). To hkrati pomeni, da bodo nenehno preverjali imigrantski status — in s tem pravico, da smejo biti tu — deprivilegiranih delavcev, ki so že v Evropi. Tako lahko pričakujemo ostrejši nadzor in »vzdrževanje reda« med naseljenci v Evropi, kakor se je zgodilo v Britaniji (gl. GORDON 1985).

Načelo omejenega števila temelji na verovanju, da nadzor nad številom ljudi, ki prihajajo iz »tretjega sveta« v Evropo, »prispeva k dobrim medraskim odnosom« (MULLARD 1973). K temu cilju so usmerjene vse imigracijske politike, ki so se nekoč oblikovale posamič v vsaki evropski deželi, zdaj pa se vse bolj centralizirajo, kar je posledica schengenskega sporazuma (COHEN 1992; GORDON 1992). Načelo omejenega števila vsebuje perverzno logiko, kakor se je pokazalo na skrajni desnici. Logika tega stališča je, na kratko, ta: deprivilegirani državljani so v Evropi nezaželeni, torej bi moralo biti njihovo število nič. Idealno bi bilo, ko deprivilegiranih državljanov v Evropo ne bi niti spustili. Tako lahko britanski minister ne odobri vstopa šestih bosanskih beguncev, ker jih je »preveč«. Ukrepi za nadzor priseljevanja na nadnacionalni osnovi, za katere si prizadeva Skupina Trevi (COHEN 1992; GORDON 1989; 1992), kažejo podoben interes: da bi karseda zmanjšali njihovo število v vsej Evropi, in sicer s pomočjo usklajenega nadzora nad priseljevanjem. Igra »omejenega števila« ima implikacije tudi za deprivilegirane državljane, ki so že v Evropi. Tudi skrajna desnica se je oprijela te logike. Če deprivilegirani državljani, ki so že tu, nočejo oditi na lastno pobudo, jih je treba do tega pripraviti s prisilno repatriacijo. Če vztrajajo, jih je mogoče v skrajnem primeru tudi ubiti, kakor so na srhljiv način pokazali umori turških žensk in otrok v Nemčiji (WALLRAFF 1986; BJORGO, WITTE 1993; LA ROSE 1992).

Načelo odpravljanja stroškov temelji na zagotovitvi, da evropske države deprivilegirani državljani nič ne stanejo. Njegov vpliv je zelo pomemben pri ugodnostih države blaginje —

pri socialnem zavarovanju, reševanju stanovaljskega problema, izobraževanju. Tega imperativa so se lotili na dveh frontah: stroške za izobraževanje zmanjšujejo tako, da uvažajo samo deficitarno, visoko izobraženo delovno silo, katere izobrazbo so že plačali v deželah »tretjega sveta«; druge tako, da nimajo dostopa do ugodnosti države blaginje. Očiten zgled take politike na delu je zahteva, da vzdrževani svojci ne obremenjujejo državnih skladov. Po shemi za vzdrževane svojce so deprivilegirani državljani, ki so že v Evropi, odgovorni za socialnovarstvene potrebe oseb, ki jih vzdržujejo. V Britaniji, na primer, veljajo visoke kazni za nespoštovanje te obveznosti, ne glede na razlog. Celu nepredvidene težave, da bi se tega držali, na primer vzdrževalčeva nezaposlenost, imajo lahko za posledico kazenski pregon in deportacijo. Pojavljajo pa se še druge oblike izključitve, ki zadevajo vzdrževance. V Britaniji ni otroškega dodatka za vzdrževane otroke, ki živijo drugje. Taka obravnava razkriva stališče, da so nekatere družine dragocenejše od drugih. Pri delu z deprivilegiranimi državljani lahko socialni delavci opazujejo obup, ki ga povzroča taka politika, in škodo, ki se dela družinam. Imajo torej informacije, s katerimi se lahko uprejo tako nepravilnemu sistemu.

ODZIV NA NAVZOČNOST DEPRIVILEGIRANIH DRŽAVLJANOV

Odziv Evrope na navzočnost deprivilegiranih državljanov se spreminja. Castles in Kosack (1972) dokazujeta, da so se evropske vlade močno potrudile ustvariti izkoriščano sezonsko delovno silo, ko so njihove ekonomije še cvetele. Sprejem v deželi, kamor so ti delavci prišli, je nihal od tega, da so imeli na razpolago precej storitev (npr. Surinamci na Nizozemskem), do tega, da so jih imeli zelo malo (npr. ugandski Azijci v Britaniji). Poglavitni namen vlad je bil preseči pomanjkanje delovne sile, zato pa se je njihova politika spodbujanja zaobrnila, ko je ekonomija začela šepati (MILES, PHIZACKLEA 1984; CASTLES, KOSACK 1972). Ko sezonska delovna sila ni bila več potrebna, so si začele evropske vlade na različne načine prizadevati, da bi se deprivilegirani delavci vrnili domov (CASTLES, KOSACK 1972; MILES, PHIZACKLEA 1984). Pri nekaterih je bila vrnitev

predvidena v pogodbi o delu; drugim so plačali povratne vozovnice.

Filozofsko in moralno opravičilo za ta negotoljuben odziv je v verovanju, da se različne skupine ljudi počutijo bolj doma v svojem »naravnem« okolju. Po splošnem mnenju naj bi se temnopolte osebe ali deprivilegirani državljani, ki pridejo v Evropo, dejansko nikoli ne imeli za stalne naseljence — so le gostje, ki bodo nekoč »šli domov« v svoje dežele, kjer imajo svoje družinske mreže in kulturne navezave.

Teoretska predpostavka tega stališča je pojem asimilacije. To pomeni, naj se deprivilegirani državljani (gostje) bodisi vrnejo domov, kjer lahko obdržijo svojo kulturo in tradicijo nespremenjeno, ali pa naj ju opustijo in sprejmejo kulturo in tradicijo dežele, kjer živijo. To bi pomenilo izgubiti lastne kulturne, verske in jezikovne attribute in sprejeti tiste, ki jih imajo t. i. gostitelji. Nekaterim deprivilegiranim državljanom pa niti izguba identitete ne bi zagotovila sprejema. Naj poskusijo karkoli, zaradi barve kože jih bodo vedno imeli za nedržavljanke, ne glede na to, kako dolgo so sami ali njihovi predniki živeli v Evropi. Čeprav asimilacija kot možnost v razmišljanju nekaterih pripadnikov evropskih narodov še vedno obstaja, je danes v glavnem ne sprejemajo niti deprivilegirani niti privilegirani državljani.

Drug način, kako se spoprijeti s problematiko precejšnjega števila deprivilegiranih državljanov, je pojem integracije. Ta je deloma odgovor na ponesrečen koncept asimilacije, a tudi poskus, kako doseči, da bodo beli Evropejci sprejeli multikulturalizem v svoje družbe. Integracionisti dokazujejo, da je raznolikost legitim del družbenega življenja. Različne kulture lahko obstajajo druga ob drugi. Implicitni element v tej politiki je bil, da »novodošli« ne bi smeli spreminjati obstoječih družbenih razmerij. Zato je številnim prepovedano vstopiti v aktivistične organizacije s takim ciljem, na primer v sindikate ali politične stranke. Ne dovolijo voliti ali dobiti državljanstvo, celo če so rojeni v državi, na primer otroci turških staršev v Nemčiji. Vrhu tega se integracijski politiki ni posrečilo vzpostaviti mehanizmov, ki bi omogočali, da različne kulture enakopravno delujejo ena ob drugi. Dominantna nacionalna kultura belcev še vedno velja za najboljšo, pa še dovolj »široka« je, da prenese kakšen »tuj«

festival ali dva. Ker ta pristop sloni na pojmih več- in manjvrednosti, je povzročil smrt multikulturalizma kot veljavnega načina preseganja rasističnih reakcij na navzočnost deprivilegiranih državljanov. Kljub temu je integracija v številnih evropskih državah še vedno poglavito teoretsko in formalno sprejeto izhodišče za odnos do deprivilegiranih državljanov.

Asimilacija in integracija sta propadli, in tako je zadnja teoretska kulisa, ki so jo številni pripadniki evropskih narodov in njihovi politiki sprejeli kot ustrezen odgovor na deprivilegirane državljane — repatriacija. V okviru te domnevne rešitve naj bi država finančno pomagala deprivilegiranim državljanom, da se vrnejo v svojo domačo deželo. In ta rešitev se ne zdi sprejemljiva samo skrajni desnici. V nekem smislu je obveljala tudi na britanskem sodišču, ko je mladega temnopoltega moža, ki se je rodil v Britaniji, sodnik obsodil zaradi vloma in mu ponudil, da bodisi odsedi kazen bodisi ga deportirajo na Jamajko, kjer še nikoli ni bil, pač zato, ker je jamajškega izvora. Socialni in drugi delavci, ki v takih primerih posredujejo, bi morali biti zmožni osvetliti nepravico, ki jo vsebujejo taki odzivi, in najti argumente proti njej.

Vendar deprivilegirani državljani ne pravijo, da hočejo »domov«. Pravijo: »Evropa je naš dom; tu bomo ostali.« Nekateri, zlasti iz britanskih aktivističnih skupin temnopoltnih, zahtevajo pluralističen sistem, ki bo sprejel raznolikost, ne da bi jih podrejal razmerjem nadrejenosti in podrejenosti. Z drugimi besedami, zahtevajo polno udeležbo v socioekonomskih in političnih procesih dežele, kjer živijo (LA ROSE 1991). To pomeni, da hočejo biti sprejeti kot polnopravni državljani, ki lahko sami odločajo o svojem življenjskem stilu, o svojih izbirah, pa tudi o tem, da vpeljujejo spremembe, kjer se jim zdi potrebno. Nekateri polnopravni državljani so dojeli to sporočilo, vendar so evropske države še daleč od tega, da bi ga vključile med svoje socioekonomske in pravne procese. Na ljudski, populistični ravni je številnim belim Evropejcem še vedno ljubša asimilacija. Niso navdušeni, da med njimi živijo deprivilegirani državljani; če pa že morajo živeti med njimi, raje vidijo, da se čim manj razlikujejo od njih. To je razločno sporočilo Le Pena in francoske Nacionalne fronte (TA-GUIEFFE 1990) in drugih v gibanju skrajne

desnice nasploh. Boj, da bi ovrgli lažno pojmovanje, da obstaja homogena evropska populacija, in za polno udeležbo deprivilegiranih državljanov tako teče naprej.

ČRNE PERSPEKTIVE

Deprivilegirani državljanji se nenehno bojujejo, da bi pridobili polnovredno mesto v evropskih družbah. Čeprav so bili stoletja žrtve rasizma, je njihova zgodovina zgodovina odpora, preživetja in prilagajanja v težavnih in pogosto nečloveških življenjskih okoliščinah (GILROY 1987; FRYER 1984; SCARPINO 1991; JAZOULI 1986). Njihove zahteve so se v času spreminjale, in po daljšem času bivanja v Evropi so si začeli prizadevati, da bi dosegli polne državljske pravice. V Britaniji sta dobila razvoj zavesti temnopoltih deprivilegiranih državljanov iz »tretjega sveta« in teoretska pozicija, ki jo je povzročil, ime »črna perspektiva« (AHMED 1990). Črne perspektive odražajo vizijo o družbi in svetu, ki zagotavlja spoštovanje vseh, ne glede na barvo kože. Za temnopolte ljudi iz Britanije črne perspektive pomenijo sprejem temnopoltih kot prebivalcev dežele, svobodo gibanja brez nadlegovanja, zlasti policijskega, in polno udeležbo v družbenem socioekonomskem in političnem življenju. To vključuje pravico, da so, kar so, da obdržijo svojo kulturo, vero in jezik. V zadnji instanci črne perspektive govorijo o načinu, kako temnopolti nasprotujejo razmerjem podrejenosti in nadrejenosti. Črne perspektive v glavnem izvirajo iz izkušenj temnopoltih v družbi, kjer prevladujejo belci. Z antirasističnimi perspektivami jim je skupno prizadevanje, da bi odpravili rasizem.

ANTIRASISTIČNI PRISTOPI

V Evropi obstaja cela vrsta antirasističnih organizacij in vsaka ima vsake svoje analize in programe delovanje. Posledica tega je, da so razdrobljene in razcepljene, ne le od dežele do dežele, temveč tudi v posameznih deželah. Zaradi tega težko koordinirajo akcije, ki podpirajo njihov skupni cilj, odpraviti rasizem. So pa poskusi, da bi v ta kaos vpeljali nekaj reda, in sicer s pomočjo mreže, ki sega čez nacionalne meje, skupnih konferenc in medsebojnega posredovanja informacij (gl. LA ROSE 1991).

Tako, na primer, obstaja razcep med *SOS-Racisme* in *France Plus* v Franciji, v Britaniji pa med drugim med *Anti-Nazi League* in *Rock Against Racism*. Čeprav si vse te organizacije prizadevajo odpraviti rasizem, se ne strinjajo o sredstvih, ki se jim zdijo za boj proti rasizmu primerna (JAZOULI 1992; BJORGO, WITTE 1993; SOLOMOS 1989). Bistvena razlika zadeva analizo in razlago vzpona rasizma in njegovih vzrokov. To je pripeljalo do različnih pogledov o ustreznih načrtih akcije in o verodostojnosti tistih, s katerimi bi se bilo treba povezati. Druga razlika zadeva rabo nasilja v odgovoru na lice-merje skrajne desnice.

ODGOVORI SOCIALNEGA DELA NA RASIZEM

Čeprav se posamezni socialni delavci vključujejo v antirasistične organizacije, morajo šele ustanoviti organizacije, ki se bodo dotaknile rasizma v njihovi lastni disciplini. Poskus, da bi sprožili to problematiko in ji dali mednarodni profil, je na 27. kongresu Mednarodne zveze šol za socialno delo v Amsterdamu julija 1994 propadel. Do tega je prišlo kljub temu, da je precej delegatov izrazilo strinjanje s stvarjo. Doslej je le Britanija uveljavila zahtevo po vključitvi antirasističnega socialnega dela v učni načrt in po njegovem preverjanju v praksi (za opis procesa, kako je do tega prišlo, gl. DOMINELLI, PATEL, BERNARD 1994). Toda celo tu je prišlo do reakcije in vlada namerava revidirati pravila, ki določajo mesto antirasistične prakse v izobraževanju za socialno delo (gl. DOMINELLI, PATEL, BERNARD 1994; JONES 1994).

Pa vendar se socialni delavci že dolgo ponašajo s tem, da so razmeroma osvobodjeni predsodkov. Raziskave to stališče potrjujejo. V Britaniji, na primer, sta Bagley in Young odkrila, da ima le 3% socialnih delavcev rasne predsodke, medtem ko jih ima v celotni populaciji 20% ljudi (BAGLEY, YOUNG 1982). Toda s proučevanjem zgolj individualnega ali osebnega rasizma ta študija zanemara pomen, ki ga imata pri ohranjanju rasističnih struktur institucionalni in kulturni rasizem. Osební rasizem je sicer pomemben, vendar je le del zgodbe. Ljudje, ki niso odkriti rasisti, lahko podpirajo rasistična družbena razmerja s svojim delom, če to temelji na institucionalnem in kulturnem rasizmu. Tako je njihovo delovanje rasistično po učinku, če že ne po namenu.

Osvobojenost osebnih predsodkov ne onemogoča, da bi bili ljudje prenašalci institucionalnega in kulturnega rasizma. Če posameznik ni licemeren, to ni cepivo, ki bi preprečilo bolezen v kakšni virulentnejši obliki. Ohranjanje rasističnih družbenih razmerij je lahko tudi pretanjeno in nenamerno, ne le odkrito in namerno, v obeh primerih pa vključuje interakcije med osebno, institucionalno in kulturno obliko rasizma. Socialni delavec, ki osebno nima predsodkov, lahko izvaja rasistično politiko, če ta ne omogoča storitev v skladu s potrebami deprivilegiranih državljanov. Zgled tega je, kadar namestimo starejšega muslimana v ustanovo, ki mu ne dovoljuje verskih obredov in kjer mora jesti svinjino. Antirasistični socialni delavec bo prepoznal in ocenil take potrebe, preden bo namestil starega človeka (za nadaljnje zglede gl. AHMED 1990; DOMINELLI 1988; 1989). Socialni delavci lahko ustvarijo celo vrsto socialnih situacij in strategij, ki jim onemogočajo prevprašati, kakšno vlogo igrajo sami ali kot profesija pri reprodukciji rasističnih družbenih razmerij. Korenine imajo v poklicni ideologiji socialnega dela in v posameznikovem osebnem vrednostnem sistemu, pa tudi v družbenih razmerjih in kontekstih, v katerih se izvaja socialno delo. Klasificirane so tako (DOMINELLI 1988):

- spregledovanje,
- zanikanje,
- barvna slepota,
- dekontekstualizacija,
- prelaganje,
- pokroviteljstvo,
- izogibanje.

Te strategije zabrišejo naravo odzivov na rasizem in strežejo temu, da se rasizem nadaljuje. Socialni delavci, ki želijo razviti antirasistično prakso v socialnem delu, morajo razumeti njihovo dinamiko in način, kako delujejo. Toda te strategije se na številnih mestih prekrivajo in lahko soobstajajo. Zaradi tega jih je včasih težko izolirati in prepoznati. Da bi jih lažje ugotovili in razpravljali o njih, jih bom pojasnila.

Strategije spregledovanja delujejo bodisi tako, da ne priznamo prisotnosti rasizma, ali pa tako, da v večini situacij zmanjšamo njegov pomen. Socialni delavci to pogosto izrazijo tako: »V tej pisarni ni rasizma,« in tudi delujejo v skladu s to predpostavko. To stališče

predpostavlja, da je vsak rasizem odkrit in osebno. Učinek tega je, da so zanemarjene potrebe deprivilegiranih državljanov kot deprivilegiranih državljanov. Strategije spregledovanja se močno opirajo na asimilacionistični pogled na svet.

Trenutno povsod po Evropi prakticirajo to strategijo. Socialni delavci se ne zanimajo kaj dosti za življenje deprivilegiranih državljanov kot deprivilegiranih državljanov. Naj gre za begunce, azilante ali naseljence — ni poskrbljeno za storitve, do katerih bi imeli pravico. Njihova izključitev iz političnega telesa naj bi bila politična zadeva in naj ne bi imela nobenega opravka s socialnim delom kot takim, čeprav se posamezni praktiki včlanjajo v antirasistične organizacije, da bi se lotili te problematike. Socialni delavci se lahko odzovejo na kakšno specifično potrebo, npr. napišejo poročilo o beguncu, ki prosi za pomoč, ali obiščejo koga, ki v zaporu čaka na izgon. Vendar je to zgolj odziv na osebno bolečino. Socialni status osebe ne velja za relevantnega.

Tudi zanikanje se v svoji teoretski osnovi navezuje na asimilacionizem. Protagonisti tega pristopa mislijo, da v njihovem osebnem in socialnem vedenju ni rasizma, hkrati pa sprejemajo, da obstaja pri drugih ljudeh in v drugih družbah. Zgled za to je veliko število ljudi v različnih evropskih deželah, ki so menili, da je apartheid v Južni Afriki rasističen, niso pa hoteli videti najrazličnejših oblik rasizma v svojih nacionalnih državah, ki v nekaterih pogledih niti ni tako zelo drugačen. Tako v Evropi porast skrajne desnice ne velja za problem, ki bi zadeval socialne delavce kot socialne delavce. Toda prošnje deprivilegiranih državljanov za socialno pomoč bodo šle skozi njihove roke. Drug primer je to, kako imajo socialni delavci »temnopolte ljudi« za začasne naseljence v Evropi. Tako bodo vprašali v Franciji rojenega človeka arabskega izvora, ali je z Bližnjega Vzhoda ali iz Alžirije. Večina polnopravnih državljanov tega vprašanja nima za rasističnega. Za deprivilegiranega državljan pa je to isto, kakor če bi mu rekli: »Ne sodiš sem.«

Barvna slepota pomeni, da obravnavate ljudi, kakor da so »vsi enaki«. Način, kako deluje ta pristop, temelji na asimilacionistični in integracionistični percepciji. Ljudje veljajo za homogen del večje celote. Barvna slepota v socialnem delu izvira iz našega poklicnega

vrednostnega sistema in jo lahko imamo za prvino naše poklicne ideologije o »enaki obravnavi«. Ta pristop omogoča socialnim delavcem, da ne upoštevajo potreb deprivilegiranih ljudi kot ljudi, ki so deprivilegirani, se pravi, ne-državljeni. Tako, na primer, otroci afro-karibskega in afriškega izvora v oskrbi ne dobijo kreme za kožo in lasnega olja, ki ju potrebujejo, saj so njihovi lasje in koža drugačni kakor pri belih Evropejcih. Da je lahko tako zdravorazumska potreba spregledana, odraža nižji status, pripisan ljudem afro-karibskega izvora. Očitno niso dovolj pomembni, da bi jim preskrbeli, kar potrebujejo. In očitno je tudi pomanjkanje spoštovanja do teh ljudi.

Naslednji primer, v katerem se kaže pogubni učinek barvne slepote, je iz socialnega dela z otroki in njihovimi družinami. Ker socialni delavci ne razumejo raznolikosti in kompleksnosti družinskih oblik, vzgojnih praks in sorodstvenih razmerij, razumejo vzorce, ki se ne skladajo z dominantnim stereotipom — z nuklearno dvostarševsko heteroseksualno družino, kjer oče služi kruh, mati in otroci pa so vzdrževani —, kot deviantne in patološke. V Britaniji je bila posledica patologizacije raznolikih, od dominantne norme odstopajočih načinov življenja ta, da je v varstvu nesorazmerno število otrok iz deprivilegiranih družin in da z njimi ne ravnaajo ustrezno (*Black in Care* 1984). Opredeljevanje deprivilegiranih državljanov kot »deviantnih, patoloških in nevarnih« je — ne glede na svoj namen — pomemben mehanizem, s katerim se vzdržujejo rasistične akcije.

Dekontekstualizacija pomeni, da priznamo obstoj rasizma na splošno, vendar ga nočemo videti v dnevni rutini in praksi, v katero so zapleteni posamezniki, institucije in družbe. V socialnem delu se kaže v trditvah, da v teh vrstah ni licemernih posameznikov. Če v neki službi ni simpatizerjev nacizma in fašistov, potem rasizem »ni problem«. Institucionalni in kulturni rasizem nista opažena. Tako se, na primer, v taki službi nihče ne bo vprašal, zakaj precejšnji del deprivilegirane populacije v okolici ne zahteva pri njih nobene storitve. Prav tako se nihče ne bo čudil, kako da nobeden izmed njihovih uslužbencev ni iz te skupnosti.

O dekontekstualizaciji lahko govorimo tudi v situaciji, kjer prepoznamo, da gre za deprivilegirano osebo, potem pa ravnamo, kakor

da ni. Ta pristop je asimilacionističen v posledicah, če že ne po namenu, ker zanemarja posebne potrebe deprivilegiranih oseb. Na primer, socialni delavci lahko dobijo prošnjo za pomoč od staršev, katerih otroci so v oskrbi v drugih deželah. Namesto da bi se odzvali na potrebe, ki so jim predstavljene, se socialni odzovejo na temelju birokratskih intervencij, tako da včasih z njimi igrajo pravi pingpong, se pravi, pošiljajo jih od ustanove do ustanove, in sicer brez ustrezne pomoči, npr. prevajalcev. To se pravi, od deprivilegiranih »strank« se pričakuje, da se bodo problema lotile enako kot polnopravne.

Prelaganje se nanaša na to, da polnopravni državljani pričakujejo od deprivilegiranih, da se bodo sami spopadli z rasizmom in z njim povezanimi problemi. Tako, na primer, so lahko temnopolti delavci v socialnodelavskih timih v Britaniji ob svojih vsakdanjih delovnih obveznostih prisiljeni nastopati tudi kot strokovnjaki za antirasizem, delati skoraj izključno s temnopoltimi in pomagati belim kolegom, da premagajo svoje rasistične predsodke (ROONEY 1987). Tu ne gre zgolj za to, da prelagamo odgovornost za soočanje z rasizmom na same žrtve. Poleg tega tudi odvezuje tiste, ki so odgovorni za nastanek rasistične strukture, da lahko še naprej počnejo, kar so vedno počeli. S to izjemo, da zdaj verjamejo, da so »napravili nekaj« proti rasizmu. Temnopolti delavci ne dobijo priznanja za dodatno delo, hkrati pa se od njih pričakuje, da bodo poleg drugega dela skrbeli še za boj proti rasizmu. To stališče predpostavlja superiornost polnopravnega socialnega delavca in je asimilacionistično, kolikor abstrahira deprivilegirane socialnega delavca ali socialno delavko od njegovega ali njenega družbenega konteksta in ga ali jo jemlje kot enega ali eno »izmed njih«, medtem ko se prakticira nasprotno.

Pokroviteljski pristopi kažejo, kako se poskušajo belci lotevati multikulturne družbe. Ko opazijo, da so njihovi dosežki pri delu z rasistično problematiko skromni, njihova sposobnost, da bi izrazili spoštovanje do drugih kultur, pa šibka, si začnejo neznansko prizadevati, da bi se potopili vanje. Tako bodo jedli v kitajskih restavracijah, obiskali festival Diwali ali praznovali Eid (slavje ob koncu ramadana, muslimanskega obdobja posta). V Britaniji se takim odzivom reče »trije S« — *samosa, sari &*

steel band.³ Vendar tem kulturnim atributom ne pripisujejo tako visokega statusa kakor svojim. Javni in šolski prazniki so vezani na krščanski koledar, in socialni delavci se mirno dogovorijo za sestanek z muslimansko družino na petek. Z drugimi besedami, razmerja moči in vrednotenja različnih kultur ostajajo še naprej hierarhična. Sporočilo med vrsticami je asimilacionistično — če hočeš resnično enakopravnost, postani kakor mi, polnopravni državljani.

Strategijo izogibanja pogosto prakticirajo ljudje, ki imajo sami sebe za »antirasiste«. Ti ljudje se pojavljajo v prvih vrstah na demonstracijah in pohodih, ko gre za »politično« akcijo. Ko pa se soočijo z rasističnimi praksami na lastnem dvorišču, se umaknejo. Včasih ne napravijo ničesar zato, ker ne vedo, kaj storiti, včasih zato, ker so prepuščeni samim sebi in doživljajo zahtevo, naj kaj storijo, kot prehud pritisk; in včasih so preutrujeni, da bi jim bilo mar. V nekaterih okoliščinah je to sicer mogoče razumeti, toda taka reakcija je znamenje eksternalizacije problema. Poleg tega kaže, kako so kot beli pripadniki evropskih narodov privilegirani. Deprivilegirani državljani nimajo te priložnosti, čeprav so lahko spričo rasističnih napadov prav tako prestrašeni, preutrujeni, da bi se soočili s problematiko, ali pa doživljajo vse to kot prehud pritisk. Toda rasistični napadi nanje se ne nehajo, naj se bodo pripravljali spopasti z njimi ali ne. Z drugimi besedami, nimajo niti moči niti pravice, da bi izbirali, kaj je bolj v skladu z njihovimi željami. Ne morejo ignorirati rasizma in upati, da bo izginil, vsaj danes še ne. Tudi ta pristop je povezan z asimilacionizmom, saj predpostavlja, da ima deprivilegirana oseba enake možnosti izbire kakor polnopravni ljudje.

V socialnem delu je še polno primerov izogibanja. Na primer, »stranka« v pisarni izrazi rasistično razpoloženje, tako da jo vsi slišijo. Socialni delavci se ne bodo strinjali s povedanim, ne bodo pa storili ničesar, da bi javno nakazali svoje nestrinjanje pred zbrano skupino. Prav tako se ne bodo lotili problematike s samo »stranko«. Pač pa bodo razpravljali o občutkih nemoči z bližnjimi kolegi, od katerih pričakujejo sočutje in razbremenitev svoje krivde.

POT K ANTIRASIZMU

Učitelji in praktiki socialnega dela morajo vzeti rasizem in porast skrajne desnice v Evropi resno. Da bi se to zgodilo, je pomembno prepoznati politično naravo nalog socialnega dela. Šele to bo omogočilo socialnim delavcem, da z vso pozornostjo raziščejo položaj deprivilegiranih državljanov tako v službah, ki so že na voljo, kakor v tistih, ki jih je treba še vzpostaviti. Da bi se lahko skozi antirasistično socialno delo dotaknili rasizma na različnih ravneh, so potemtakem potrebne spremembe. Antirasistično socialno delo je oblika socialno-delavske prakse, ki se neposredno loteva strukturnih neenakopravnosti, ki jih vzdržuje rasizem. Njegov cilj je priskrbeti deprivilegiranim državljanom potrebne storitve, in sicer tako, da se ukvarja z njihovimi potrebami, kakor jih sami definirajo, v profesionalnem razmerju, ki je usmerjeno k temu, da jim omogoča prevzeti nadzor nad odločitvami, ki zadevajo njihovo življenje. Nekatere dejavnosti, potrebne, da bi antirasistično socialno delo postalo realnost, predstavljam v nadaljevanju. Pokrivati morajo osebni, institucionalni in kulturni rasizem.

OSEBNI RASIZEM

Vsak socialni delavec in vsaka socialna delavka sta odgovorna za svoj prispevek k vzdrževanju rasizma v vseh njegovih vidikih. K temu pripomore zavedanje o tej problematiki. Tečaji o antirasistični zavesti so koristni, da pridobimo globlje razumevanje o tem, za kaj gre. Enako pomembna pa je odločitev, da je treba odpraviti vse oblike rasizma. Želja po tem, da bi se zavzeli za spremembe, mora nastati v posamezniku. Ni je mogoče vsiliti. Vendar lahko opolnomočimo posameznike, da zavestno sprejmejo potrebo, da bi obdelali svoj lastni rasizem, če ima njihova služba antirasistično politiko z jasno opredeljenimi postopki, ki jih je mogoče uporabiti za potiskanje stvari naprej. Taka politika pripomore k vzpostavljanju vzdušja, ki bo podpiralo antirasistično akcijo, ne pa rasizma. Posamezni antirasisti lahko uporabijo svojo energijo, da identificirajo probleme, ki se jih je treba lotiti; da se povežejo z upravo in v enačbo vnesejo svoje

³ Samosa je indijska jed, sari indijska obleka, »steel band« pa je skupina glasbenikov, pogosto z antilskih otokov, ki igrajo na kovinske sode. (Op. prev.)

spretnosti in prizadevanje, da zagotovijo sredstva za antirasistično socialno delo; in da preoblikujejo neenakopravna družbena razmerja.

INSTITUCIONALNI RASIZEM

Pridobiti službo socialnega dela, v kateri delajo, za to, da postavi antirasistično socialno delo na vrh svojih prioritet, je za posameznike, ki se zavzemajo za antirasistično socialno delo, pomemben posel. Njihovo delo bo moralo zaobjeti vrsto dejavnosti, vključno z naslednjimi:

- pridobiti druge za stvar,
- doseči, da bo organizacija sprejela antirasistično politiko in razvila strategije za njegovo uveljavljanje,
- razpravljati v svoji službi o naravi rasizma,
- usmerjati sredstva v izvajanje antirasističnih pobud, od usposabljanja v sami službi do oblikovanja ustreznih služb,
- novačiti in obdržati zaposlene iz vrst deprivilegiranih državljanov,
- najti načine, da bi zagotovili take delovne pogoje v pisarni, ki bodo odražali zavzemanje službe za antirasistično prakso,
- odpraviti rasistično rutino in prakso.

To delo bo nujno vključilo tudi »stranke« — njihove interakcije z osebjem in drugega z drugim, kakor tudi delavce v organizaciji. V razvoju antirasističnega socialnega dela je pomembna vloga deprivilegiranih državljanov, naj gre za »stranke« ali delavce. Nadaljnji ključni element pri preoblikovanju institucijske rutine in prakse je povezan s premislekom o potrebah tako polnopravnih kakor deprivilegiranih državljanov. Te se med seboj razlikujejo in se jih je treba lotiti v okviru njihove specifičnosti in pomembnosti v vsaki skupini. Šele potem se je mogoče teh različnih potreb lotiti enakopravno. Z drugimi besedami, doseganje istega rezultata enakopravnosti lahko zahteva zelo različen pristop.

KULTURNI RASIZEM

Da bi se lahko dotaknili kulturnega rasizma, je potreben jasna in natančna obdelava poklicne ideologije, ki je temelj socialnodelavske prakse. Zavzemanje za to, da bi priskrbeli vsakomur enako storitev, mora računati na to, da je to cilj, ki ga je treba doseči, ne dana

realnost. Na tem je treba delati in za začetek priznati, da deprivilegirani državljani nimajo toliko zaledja in pravic, ki so pri polnopravnih državljanih samoumevne. Začeti je treba tudi sprejemati različne kulture, ne da bi jih podredili merilom, s katerimi beli pripadniki evropskih narodov presojujejo o svoji večvrednosti. To bo zahtevalo koordinirane napore medijev, šol, politikov, posameznih članov družbe itn. Učitelji in praktiki socialnega dela lahko zavrnejo številne mite, ki jih širi skrajna desnica, in črpajo iz svojega gradiva primere, ki bodo spodbudili navadne ljudi, da se vključijo v razpravo o naravi družbe, v kateri živijo. Socialni delavci so pri delu z deprivilegiranimi državljani nakopičili veliko podatkov, s katerimi lahko spodbijajo stereotipe in razkrijejo strukturne neenakosti, ki so značilne za evropske družbe.

SKLEPI

Porast skrajne desnice v Evropi je simptom tega, da ima deprivilegirana tu naseljenih pripadnikov neevropskih narodov in njihovih skupnosti vse večjo legitimnost. Da je tako, je za humano in demokratsko perspektivo resen problem. Medtem ko globalna ekonomija vse bolj zbližuje usode različnih dežel, morajo pripadniki evropskih narodov premisliti o svojih nacionalističnih in ksenofobičnih stališčih in razširiti občutek pripadnosti in sprejetosti na raznolika ljudstva in kulture v svoji sredi. Žal veliko sedanjih političnih trendov potiska stvari v nasprotno smer.

Socialno delo se odvija v političnem kontekstu, torej ima to, kar se dogaja v političnem telesu v zvezi z rasizmom in protirasističnim bojem, implikacije za praktike. Socialni delavci kot profesionalci, ki se ukvarjajo s potrebami prebivalcev v okviru nacionalne države, morajo pri svojem delu vzeti rasizem kot resen problem in delovati za njegovo odpravljanje tako, da postanejo antirasistični praktiki in učitelji.

To pomeni:

- določiti antirasizem kot prioriteto in zaobljubo pri delu,
- prepoznati navzočnost deprivilegiranih državljanov v svoji sredi in aktivno delati, da bi pri delu podprli, da postanejo polnopravni; to vključuje:
- oblikovanje in izvajanje ustreznih storitev,

- zaposlovanje ljudi na tak način, da bo odražalo sestavo lokalnega prebivalstva, in
- soudeležnost pri preoblikovanju obstoječih družbenih razmerij, da bi tako zagotovili odpravo strukturnih neenakosti;
- na novo definirati profesionalno ideologijo in etiko, tako da bosta odražali pričakovanja tistih, ki so deležni njihovih uslug; posredovanje pri njih in v njihovo korist, ko država prekrši njihove človeške, ekonomske, socialne in politične pravice;
- resno vzeti politično naravo nalog socialnega dela in zagotoviti, da bo meja med skrbjo in nadzorom, kakorkoli jo že sami kot profesionalci načrtajo, uveljavila socialno delo kot poklic, ki je posvečen zagotavljanju blagostanja najbolj ranljivim ljudem v družbi,
- delati z drugimi, da bi dosegli uresničitev antirasističnega socialnega dela.

Te splošne smernice identificirajo antirasistično socialnodelavsko prakso in so relevantne v vsaki evropski deželi. Če jim bodo sledili, potem socialni delavci, ki prakticirajo v Evropi, ne bodo le izboljšali storitev za deprivilegirane državljane, temveč jih bodo izboljšali tudi za revne polnopravne državljane. V zadnji instanci gre pri antirasistični praksi socialnega dela za kvaliteto prakse. In dobra praksa je pravica vsake stranke socialnega dela. Prispevale bodo tudi k redefiniranju pomena državljanstva. To bi moralo vključevati vse, ki so naseljeni v Evropi, ne glede na barvo kože, vero, jezik ali tradicije. Od prakse antirasističnega socialnega dela lahko vsi le pridobijo.

Literatura

- B. AHMED (1990), *Black Perspectives in Social Work*. Venture Press.
- C. BAGLEY, L. YOUNG (1982), Policy dilemmas in the adoption of black children. V: J. CHEETHAM (ur.), *Social Work and Ethnicity*. Allen & Unwin.
- T. BJORGO, R. WITTE (1993), *Racist Violence in Europe*. Macmillan.
- Black and In Care Steering Group (1984), *Black and In Care*. Blackrose Press (Conference Report).
- U. BOSSI (1991), *Vento Dal Nord: La Mia Lega, La Mia Vita*. Milan: Sperlieg & Kupfer Editori.
- D. BROMLEY, C. F. LONGINO, JR. (1972), *White Racism and Black Americans*. Cambridge, Mass.: Schenkman.
- S. CASTLES, G. KOSACK (1972), The function of labour immigration in Western European capitalism. *New Left Review*, 73 (maj/junij): 8-21.
- L. CHELES, R. FERGUSON, M. VAUGHAN (1991), *Neo-Fascism in Europe*. Longman.
- S. COHEN (1992), *Imagine There's No Countries: 1992 and International Immigration Controls Against Migrants, Immigrants and Refugees*. Greater Manchester Immigration Unit.
- L. DOMINELLI (1988), *Anti-Racist Social Work*. BASW/Macmillan.
- (1989), *An uncaring profession: racism in social work practice*. New Community.
- (1992), Invisible clients: migrants, refugees, and asylum seekers in the European Community. (Referat za Margaret Wood Blake Lecture, Northampton, 27. november.)
- L. DOMINELLI, A. HOOGVELT (1994), The Taylorisation of intellectual labour: the making of a new intellectual class. (V tisku.)
- L. DOMINELLI, N. PATEL, T. BERNARD (1994), *Anti-Racist Social Work: Models for Practice*. Sheffield University.
- T. FAIST (1994), Transnationalizing labour markets and social rights in Europe. (Referat za Conference on the Market, States and Social Citizenship at the New School for Social Research, New York, maj.)
- P. FRYER (1984), *Staying Power: The History of Black People in Britain*. Pluto.
- S. GARCIA (1994), Europe's fragmented identities and the frontiers of citizenship. (Referat za PERC Seminar, Sheffield University, julij.)
- P. GILROY (1987), *There Ain't No Black in the Union Jack*. Hutchinson.

- J. A. GOBINEAU (1953), *Éssai Sur L'Inégalité des Races Humaines*. Paris: Frimin & Didot (4. izd.)
- P. GORDON (1989), *Citizenship for Some? Race and government policy 1979-1989*. The Runnymede Trust.
- (1992), *Fortress Europe? The Meaning of 1992*. The Runnymede Trust.
- A. GURNAH (1984), The politics of racism awareness training. *Critical Social Policy*, zima.
- S. HALLET *et al.* (1978), *Policing the Crisis: Mugging, the state and law and order*. Macmillan.
- T. HAMMAR (1990), *Democracy and the Nation-State: Aliens, denizens and citizens in a world of international migration*. Avebury.
- A. JAZOULI (1986), *L'Action Collective Des Jeunes Maghrebins De France*. Paris: CIEMI & L'Harmattan.
- (1992), *Les Années Banlieues*. Paris: Seuil.
- C. JONES (1994), Dangerous times for British social work education. (Referat za 27th Congress of the International Association of Schools of Social Work, Amsterdam, julij.)
- J. LA ROSE (1991), *Racism, Fascism and Racial Attacks: The European response*. International Book Fair of Radical Black and Third World Books.
- L. LEFORT, M. NERY (1989), *Émigré dans Mon Pays*. Paris: CIEMI & L'Harmattan.
- W. LORENZ (1994), *Social Work in a Changing Europe*. Routledge.
- T. H. MARSHALL (1949), *Citizenship and Social Class*. Cambridge University Press.
- R. MILES, A. PHIZACKLEA (1984), *Migrant Workers in Britain*. Routledge & Kegan Paul.
- C. MULLARD (1973), *Black Britain*. Allen & Unwin.
- B. ROONEY (1987), *Resistance and Change*. Liverpool University.
- S. SCARPINO (1992), *Tutti A Casa, Terroni*. Milano: Leonardo Editore.
- A. SIVANANDAN (1985), RAT and the degradation of black struggle. *Race and Class*, 26 (4): 1-33.
- D. SMITH (1976), *The Facts of Racial Disadvantage: PEP report*. Penguin.
- J. SOLOMOS (1993), *Race and Racism in Britain*. Macmillan.
- G. WALLRAFF (1986), *Faccia Da Turco*. Salemo: Tullio Pironti Editore.